

25.86x36.08	1/2	18 עמוד	הבוקר - מעריב	12/04/2018	63085599-5
80790 - בהקשר לציונו - בנימין זאב הרצל					

לשחק כאילו אין מחר

ספורט בשואה

ליגת האלופים משחקים כדורגל בגטו

עמ' 19'18

ניצחון הרונה

"ליגת טרזין" הייתה המפעל המפורסם ביותר בגטו טרזיינשטט, שבהמשך הפך למחנה ריכוז. 36 הקבוצות שהתחרו בו לאורך התקופה אפשרו לקהל של אלפים, שבאו לצפות בהן בימי ראשון, לברוח מעט מחיי הרעב, הצפיפות והמחלות בגטו. והיו בו גם כתבי ספורט, ילדים בני 13-14, שכתבו בעיתוני הנוער שהודפסו במקום ונמצאו לאחר המלחמה // שחר שקלש

"מנקודת מבט יהודית, כל דבר שהדגיש את העצמאות והניסיון לשמור על אורה חיים נורמלי ככל האפשר, גם אם זה במסגרת של חוקים נאציים, היה שווה שייעשה", אומר אחד מחוקרי השואה המוערכים בעולם והיועץ האקדמי של יד ושם, פרופסור יהודה באואר. "יהודים עשו אותודבר גם כשגורשו לאושוויץ. פרדי הירש, למשל, היה איש תנועות הנוער, מחנך, אבל קודם כל היה ספורטאי ומתעמל עוד לפני הכיבוש הגרמני בצ'כוסלובקיה. הוא נשלח לגטו טרזיינשטט ועמד כל הזמן על זה שהיהודים צריכים להתאמן ולהיות חזקים. זו, אגב, הייתה גישה ציונית מובהקת של קידוש הספורט והפעילות הפיזית. גם כשגורש לאושוויץ, הוא ארגן פעולות ספורטיביות במסגרת צריף המשפחות שהגרמנים הקימו, מפני שחשבו שיתכן ויידרשו להביא את מצבם של הצלב האדום כדי להראות את מצבם הטוב של היהודים במחנות. הם השאירו את

בוהמיה עלתה למגרש מוחלשת בשל שילוחם של שניים משחקניה בטרנספורט. קבוצת Jug עלתה בהרכב מלא. אף על פי כן היא לא הציגה משחק מצוי. בייחוד ההגנה לקתה בשגיאות", נכתב בסיקור משחק כדורגל בגיליון מספר 13 של עיתון הבנים "ריס, ריס, ריס" בגטו טרזיינשטט. "הזוג אלסינגר ומאיר שגה שגיאות מיותרות, שאותן ניצל במלואן הטורף מארר, אשר הראה, כחלוץ מרכזי, שהוא משהו בייחוד במחצית הראשונה ובתחילת השנייה הוא זיכה את קבוצתו ביתרון מספיק. אך המזל בגר בבוהמיה כאשר מארר נפל נפילה אומללה ושבר את ידו. בהיעדרו התאוששה קבוצת Jug והצליחה, לקראת סוף המשחק, להשוות מ-2 ל-5 בלי ששחקני בוהמיה העייפים יכלו למנוע זאת. הכל התחילו כבר לחשוב ש-Jug תבקיע את שער הניצחון בגמר גל התקפותיה". בנסיבות נורמליות, טקסט כזה היה נכתב על ידי כתב ספורט שרוצה לפרט בעיתון את

המחנה הקשים. הוא נמצא מת בצריפו זמן קצר לפני שהובלו 3,792 אסירי הטרנספורט שלו, כולל הילדים, לתאי הגזים ב־8 במרץ 1944.

ספורט כנתיב מילוט

החצר הפנימית של קסרקטין בשם "דרודן" שימשה כמגרש המרכזי. רוב שחקני הליגה הבוגרים שיחקו כדורגל בחיים שקדמו לגטו, חלקם אף בקבוצות מקצועניות. חלק משמות הקבוצות נבע משמותיהן של אגודות ספורט יהודיות ("מכבי", "הגיבור", "הכוח"), קבוצות אחרות העידו על מוצא השחקנים ("פראג", "בוהמיה", "ספרטה", "הולנדיה", "וינה"), אולם רובן נקראו לפי שמות מקומות העבודה של האסירים בגטו ("התובלה", "הטיפול בנוער", "מחסן הביגוד", "מרכז העבודה", "הטכאים", "הקצבים", "החשמלאים", "הגננים", "הבנאים"). מקומות העבודה היו אלה שדאגו לתוספת תזונה לשחקניהן. וכך, מאתגר ציוני, הפך הספורט להיות אחד מנתיבי המילוט הזמניים לחיים הנורמליים.

"הגרמנים ראו מלכתחילה בטרזין מקום ריכוז של יהודים שממנו, בהתאם לצרכים שלהם, יעבירו אותם למזרח - מה שהתברר מאוחר יותר כאושוויץ", משחזר באואר. "זה היה מקום ריכוז ליהודי צ'כיה ומורביה, אוסטריה, דנמרק, הולנד וגרמניה. מאוחר יותר הגרמנים נתקלו בבעיה אחרת: חלק מהיהודים שגורשו לטרזיינשטט, בעיקר מגרמניה ואוסטריה, היו בעלי קשרים ומעמד חברתי בעולם הלא יהודי

המחנה הקשים. הוא נמצא מת בצריפו זמן קצר לפני שהובלו 3,792 אסירי הטרנספורט שלו, כולל הילדים, לתאי הגזים ב־8 במרץ 1944.

המפעל המפורסם ביותר היה "ליגת טרזין", שהוקמה בשנת 1942 ופעלה עד שלהי 1944 בגטו טרזיינשטט, שלקראת סוף המלחמה הפך למחנה. בגטו, שמוקם כ־60 קילומטרים מפראג, בירת צ'כיה, התחרו לאורך התקופה הזו 36 קבוצות בוגרים במסגרת של כמה בתים. אלופת שנת 1943 הייתה קבוצת הטכאים, אלופת שנת

חוקר השואה פרופ' יהודה באואר (בתמונה): "היותו של מישהו שחקן כדורגל לא הבטיחה את הישרדותו. הם חששו שאם יעמידו מולם קבוצה גרמנית והם ינצחו אותה, הם יוצאו להורג. הם שיחקו בינם לבין עצמם, והגרמנים השקיפו כדי להשתעשע"

צילום: צחי לורנ

מחנה המשפחות הזה בחיים כמשך חצי שנה, ובינתיים אותן משפחות שגורשו מטרזיינשטט יכלו לקיים חיים יחסית חופשיים, עד לגדר כמובן, שבהם הגרמנים בקושי התערבו. הירש דחף להמשך הפעולות הספורטיביות גם שם". הודות לבקשתו של הירש, רוכזו 274 ילדי המחנה בשעות היום כבלוק נפרד בניהולו. גם בצל המשרפות ראה הירש כמטרה לדאוג לשלומם ולבריאותם של הילדים, בניסיון לשפר את תזונתם ולהעניק להם הגנה בתנאי

התרשמותו ממשחק כדורגל. אלא שכותב הדיווח הזה איננו עיתונאי ספורט ותיק, אלא נער צעיר, בן 13 או 14, ששמו כלל לא ידוע. גם המשחק שהוא מתאר מתקיים במציאות כמעט בלתי אפשרית, כזו שבה שחקני הקבוצות שהרכיבו את ליגת הכדורגל בגטו טרזין נאלצו לעבור מדי פעם בין הקבוצות, כדי למלא את החלל שהשאירו אלה שגורשו בשילוחים עם משפחותיהם, בדרך כלל להשמדה באושוויץ.

25.79x29.65	2/2	19 עמוד	ה ב ו ק ר	12/04/2018	63085598-4
80790 - בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 1911					

נכתב בגיליון אחר על אחד הימים שבהם המגרש המרכזי בקסרקטין דרוזן לא אויש והילדים היו יכולים לשחק בו במקום הבוגרים. "לעומת זאת התקיים אירוע גדול, כי נפתחו מתקני הביצורים ובהם נפתחה האליפות הבאה: לקבוצת 'נשרים' הוענק פרס על ניצחונותיה בעבר וזכייתה באליפות הליגה. מיד עם הפתיחה שיחקה הקבוצה משחק אליפות של ממש נגד ספרטה, שהסתיים בתוצאה 0-6. בהרכב שיחקו: בוימל, מישה, איציק, ליאון, פאולי, פליקס וברנר. סבלנו קשה מאימת הבמה, כי עוד לא שיחקנו לפני קהל כה רב. אין אנו מגישים ביקורת שחקנים, כי לא ביקשנו ממישהו לעשות את מלאכת הסקירה. לדעתי היו ביצועינו ממוצעים, ובקלות גברנו על ספרטה ביחס שערים גבוה יחסית. את השערים הבקיעו ברנר, פודלינה ופליקס."

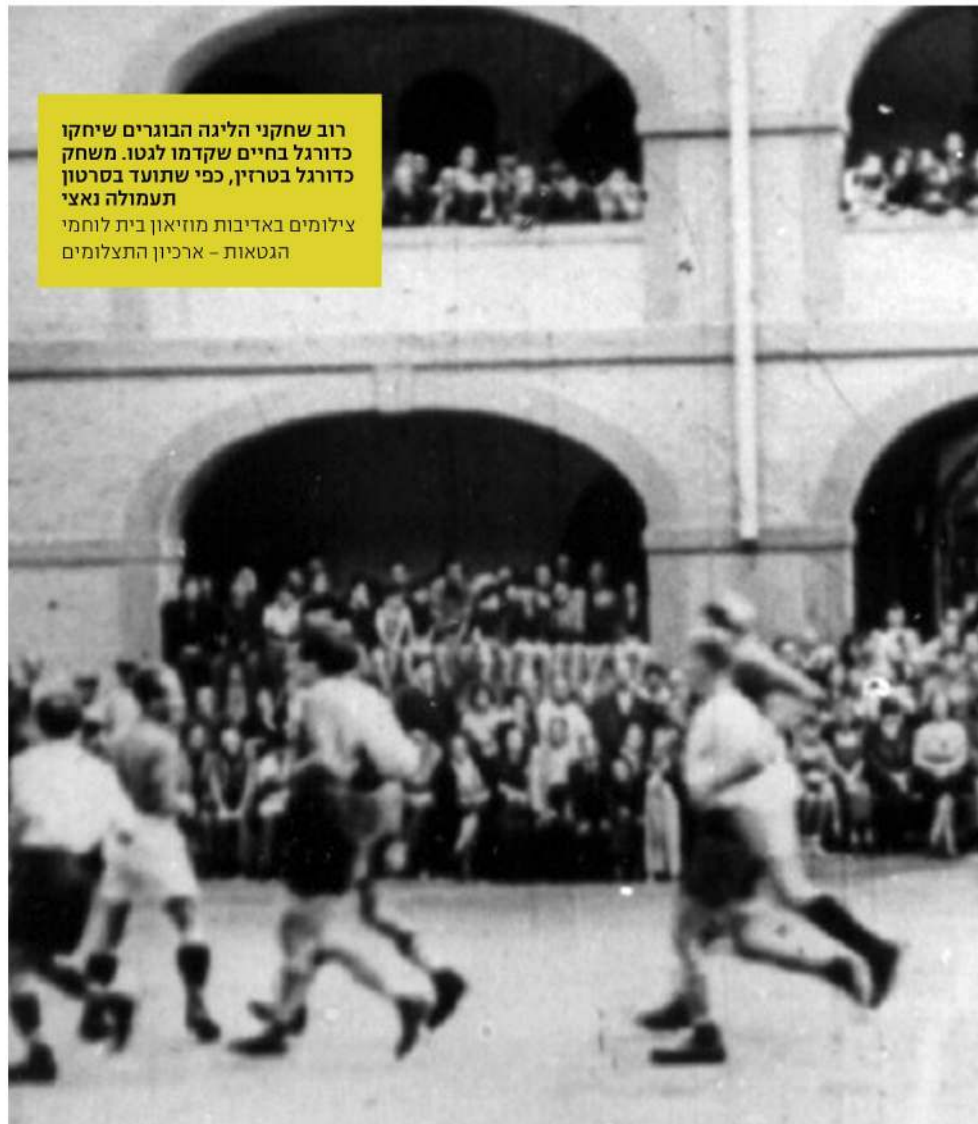
"בסופו של דבר, הליגה וכלל פעילויות התרבות והספורט התקיימו לצרכי תעמולה גרמנית", מסכם באואר, "גם בשביל הסרט המפורסם שהפיקו ועוד לפני כן כדי שיוכלו להציג את טרוזין לעולם כמקום סביר עבור היהודים. לצד זה, אחד הרברים שהגרמנים הצטיינו בו זה תערוכות של סאדיום טהור בשילוב חיי היומיום. בדיוק כפי שאפילו באושוויץ היו תחרויות אגרוף, הופעות מוזיקליות ומופעי תיאטרון, כך גם בטרזין. המחשבה הייתה שאם אנחנו רוצחים אותם, בואו גם נהנה מזה. אבל צריך לזכור שהיותו של מישהו שחקן כדורגל ממש לא הבטיחה את הישרדותו. השחקנים אפילו חששו שאם יעמידו מולם קבוצה גרמנית והם ינצחו אותה, הם יוצאו להורג. בסופו של דבר הם שיחקו לעצמם, והגרמנים רק השקיפו מהצד כדי להשתעשע."

הכדורגל, ומכאן מקור השם. הקבוצה נוסדה ביולי 1942 עם פתיחת המעון, לאחר שרוב הבנים הגיעו מבתי הילדים שהיו בקסרקטנים של המבוגרים ומספרם הגיע ל-40 בנים. 21 גיליונות, כולל שלושה מוספים מיוחדים של העיתון, יצאו לאור בין פברואר 1944 לאוגוסט באותה השנה, מתוכם רק הגיליון האחרון איננו גמור. הגיליונות נמצאו במלואם לאחר המלחמה. נושאי הכתיבה ב"רים, רים, רים" היו ברובם סיפורים בהמשכים שעסקו בידע כללי, זיכרונות מהבית ומהווי הגטו. לצדם קיימים לא מעט ראיונות וכתבות עם אסירים יהודים מהגטו שהיו בעברם ספורטאים ידועים, ובעיקר כתבו הבנים על ליגת הכדורגל.

כתב עת אחר נקרא "קמרד" ("חבר"), והוא יצא לאור בין אוקטובר 1943 לספטמבר 1944 על ידי קבוצת בנים אחרת בגילי 12-14. בסך הכול יצאו לאור 22 גיליונות, ושלושת הגיליונות האחרונים אף הודפסו במכונת כתיבה. לא ידוע מי עשה את המלאכה.

לצד כל אלה, היו גם ילדים שתיעדו עבור עצמם, אם ברישום ואם בציור, את הרושם העז שהשאירו עליהם משחקי הכדורגל בגטו. רות פרוינר, שנולדה בצ'כוסלובקיה ב-1926, נשלחה עם אביה קארל מפראג לגטו טרוזינשטט ביולי 1943. כעבור מעט יותר משנה נשלחה לאושוויץ ושחררה בלנצינג, אוסטריה. אביה של רות לא שרר את מחנה ההשמדה.

לאחר המלחמה, חשפה רות את פנקס הכיס המאוייר שצייירה בגטו טרוזינשטט ב-1944, ובו נראה אחד השחקנים כשהוא מבקיע שער. "במהלך יום ראשון לא הייתה שום תוכנית",

היו 12,171 ילדים ילידי 1928-1945, ולמרות מאמצי ההנהגה היהודית להגן עליהם מפני הגירוש למחנות ההשמדה, 9,001 ילדים נשלחו ורק 325 מהם שרדו.

סאדיום ביומיום

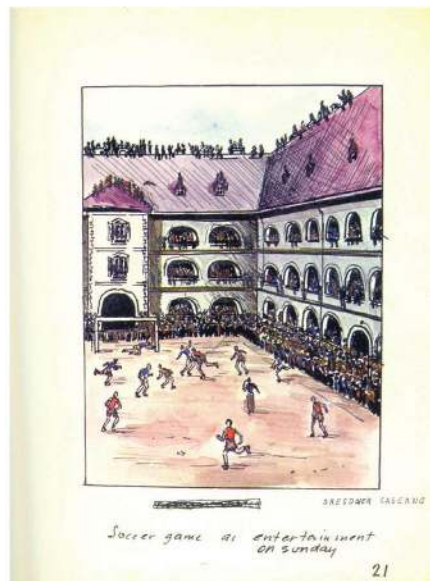
כחלק מפעולות החינוך והעצמאות שלהם, הדפיסו הילדים בגטו טרוזינשטט 21 עיתוני נוער. בין השאר היו לוקחים על עצמם את המשימה להיות עיתונאי הספורט שישקרו את המרחש ב"ליגת טרוזין". אגב, ברוב המקרים הם לא הסתפקו רק בתיאור המשחק, כפי שנראה בתחילת הכתבה, אלא המשיכו בתיאור מפורט של יכולת השחקנים, גודל הציפיות מהם, ציונים וטבלה מסודרת. ביקורת השחקנים, כפי שנכתבה בסיום אחד ממחזורי הליגה, נראתה כך: "לאפרט: לא ניתנה לו הזדמנות להראות מה שהוא יודע. איציק: חלש בהשוואה לביצועיו אשתקד. מישהו הפתיע בניטחוננו, בעיקר במחצית הראשונה. באומל: לא הראה כלום והיה מתחת לממוצע שלו. ברנר: הפעם אחד השחקנים הטובים ביותר. פליקס: לא היה ב'פורמה'. פאולי: הראה כמה בעיטות יפות לעבר השער, אבל מיעט למסור את הכדור. הנשרים היו בסך הכל חלשים יותר, אבל נגד ריב טוב יותר דווקא ישרו את ביצועיהם. מצב הליגה אחרי הסיבוב החמישי..."

גם התיאור הזה מופיע בכתב העת "רים, רים, רים" (Rim, Rim, Rim), שנכתב על ידי קבוצת בנים שכונתה "נשרים". "רים, רים, רים" הייתה קריאת העידוד של הבנים בתחרויות ובמשחקי

בארצם, אז הציגו את גירושם לגטו כפעולה שבה כביכול 'שומרים על הזקנים' שיש להם זכויות בחברה. לדוגמה, יהודי עם תואר אצולה אוסטרי, ששימש מפקד גדוד רגלים אוסטרי במלחמת העולם הראשונה ורכש המון חברים לא יהודים באוסטריה. הגרמנים לא רצו ליצור תגובה אנטי-נאצית בכליאתו - ולכן ההתנהלות מולו ומול דומים לו הייתה שונה והידיעות על הגטו נפוצו בכוונה ברחבי העולם."

אלא שבגטו "של הזקנים" היו גם לא מעט ילדים, ובניגוד לבעלי הקשרים, רובם המכריע לא זכו ליחס עורף. כבר ב-6 בדצמבר 1941 התקבלה פקודה להפריד בין מגורי גברים ונערים מעל גיל 12 לבין נשים וילדים, וזו גרמה לפירוק המסגרת המשפחתית. המצב הזה הוביל את אנשי החינוך בגטו להקים מעונות נפרדים לילדים ולנוער - לפי גילם, מינם וארץ מוצאם. המעונות הפכו עבור מחצית מהילדים בגיל 4 עד 18 לבית חלופי. הנהלת הגטו לא דחקה בהורים להיפרד מילדיהם, אבל הורים רבים, שהיו שקועים במאבק ההישרדות היומיומי בגטו, נוכחו לדעת שהעברת הילדים למגורים במעונות עם בני גילם דווקא מיטיבה עמם.

הלימודים הסדירים בגטו נאסרו על ידי הגרמנים, אך ניתן היה לשיר, לשחק, ליצור עבודות יד ולעסוק בפעילויות תרבות. זאת לצד מציאות קשה של תמותה ושלילוחים, שהופיעו ברישום של עבודות הילדים - בציורים, בשירים, בעיתונים וביומנים שהותירו. על פי הנתונים שמספק "בית טרוזין", בגטו

גם בצל המטרות הוא ראה כמטרה לדאוג לשלום ולבריאותם של הילדים. פרדי הירש